

Foto:

Ecoduct of ecodroom?

Over de zin en onzin van ecoducten

Beneden in het Rijndal bij Renkum zijn de graafmachines bezig de laatste resten van het voormalige industrieterrein op te ruimen. Een deel van de oude muur van de papierfabriek staat nog fier overeind. Het is een kale vlakte, maar het gemeentelijke bord langs de wegw kant belooft beterschap. Het wordt, zo lezen we, 'Natuurlijk beter' en die slogan wordt kracht bijgezet met een overmaatse afbeelding van een kleurrijke ijsvogel. Maar wat is 'natuurlijk' en wat is 'beter'? Voorlopig getuigt het project *Herten aan de Rijn* vooral van de maakbaarheid van het

Nederlandse landschap. Twee ecoducten moeten de herten, en ander wild, uiteindelijk vanaf de Veluwe tot aan de oevers van de Rijn brengen. Het is slechts een van de vele projecten in Nederland waar met behulp van ecoducten verbindingzones worden gecreëerd. 'Ons land telt nu een stuk of twintig ecoducten en mijn schatting is dat er in de toekomst nog zo'n twee dozijn bij zullen komen', zegt Edgar van der Grift van het onderzoeksbureau Alterra. Van der Grift: 'Dan heb je de meeste gebieden in ons land wel met elkaar verbonden.'

Steeds ingenieuzer

Het oudste ecoduct (De Woeste Hoeve) ligt over de A50 ten westen van Loenen. Het dateert uit 1987 en is 50 meter breed en 150 meter lang. Destijds was het nog een bijzonderheid, inmiddels verrijst het ene ecoduct na het andere. En ze worden steeds ingenieuzer: ledlampen voor vleermuizen, klimaatbestendige passages, multifunctionaliteit. In de jaren tachtig waren de reacties nog sceptisch, er werd vooral getwijfeld of grofwild er wel gebruik van zou maken. Inmiddels is duidelijk dat ecoducten zinvol zijn. Van der Grift: 'De ecoducten

Bas Worm

Kleine faunatunnel onder lokale weg in Limburg

Foto: Hans Bekker

Kleine faunatunnel onder A7 te Friesland

Foto: Hans Bekker

die wij hebben onderzocht functioneren goed. Een groot scala aan dieren (van torren tot muizen, slangen en grofwild) maakt er gebruik van. Het is een positieve impuls voor flora en fauna. Bij onderzoek naar het gebruik van ecoduct Zanderij-Crailo constateerden we gemiddeld 2000 trekbewegingen van reewild per jaar. Dat is fors. Dat bleek meer dan we van tevoren hadden gehoopt. Bij Terlet werden in 2002 maar liefst 4000 trekbewegingen van ree, hert, vos en wild zwijn geconstateerd. Herten hebben geen enkele schroom de grote oversteek te maken. Al tijdens de bouw van het Tolhuis-ecoduct over de A50 bij Heerde kwamen ze er massaal overheen. 'Het is kortom een uitstekend middel om de versnippering die in ons land is ontstaan door de bouw van wegen en spoorlijnen tegen te gaan en dat is goed

voor de biodiversiteit', vervolgt Van der Grift. 'Op Crailo hebben we recentelijk zelfs een das gesignaleerd die gebruik maakte van het ecoduct. Toegegeven, het is maar één das, maar dat is wel de eerste das sinds vijftig jaar in dat gebied. Je moet je dus niet blind staren op aantallen passages op zich.'

Discussies

Toch laaien bij de bouw van elk nieuw ecoduct de discussies weer op over de zin en onzin van deze bouwwerken. En soms niet geheel ten onrechte. Problemen ontstaan vooral daar waar situaties veranderen, niet goed in kaart zijn gebracht of waar sprake is van conflicterende belangen. Zo was het oorspronkelijk de bedoeling dat het ecoduct De Hierdense Poort een verbinding zou vormen tussen de Veluwe en Flevoland,

maar door de bouw van onder meer een weg tussen Harderwijk en Lelystad is die verbinding geschrapt. Toen heeft men gekozen voor een toekomstige verbinding naar de Oostvaardersplassen tussen Ermelo en Nijkerk en kreeg De Hierdense Poort een verbinding naar de randmeren. 'Kennelijk is zo'n project gewoon niet te stoppen. Er was al veel grond aangekocht', zegt Bram Boeve (voorzitter van de WBE Noordwest Veluwerand). 'Ik vraag me echter af of wat de herten betreft de kosten nog wel tegen de baten opwegen. Het gebied is te klein en te druk bevolkt om een vaste populatie te handhaven. Het gaat dus puur om voedseltrek. Per nacht zouden zo'n tien tot twintig herten het ecoduct kunnen gebruiken om naar de rijkere voedselgronden richting Veluwemeer te trekken. Ik vraag mij af hoe noodzakelijk dat is

Hert steekt het ecoduct bij Terlet over

Foto: Bas Worm

aangezien de herten ook al massaal binnen hun brongebied richting Elspeet trekken om daar te grazen op het land. Als het ecoduct er is zullen de herten zich verspreiden en ook aan onze kant het boerenland op trekken. Zeker in de zomer als de maïs hoog is zullen ze schade toebrengen aan de gewassen. Daar zit geen boer op te wachten. Er is weinig draagvlak voor.' Het is de bedoeling dat de herten vrij mogen uitlopen tot aan Elburg. Vermoedelijk zullen ze dat niet doen, want er zijn -op een rietkraag na- in dit gebied nauwelijks dekkingsmogelijkheden. Boeve: 'Als ze dat doen zullen ze verdwalen, zich vastlopen of de secundaire wegen optrekken. Verder zullen wij in ons weidevogelgebied meer te maken krijgen met vossen, want aan de overkant mag geen vos geschoten worden dus 'lopen wij voortdurend vol'.

Uit onderzoek blijkt dat een ecoduct minimaal 40 meter breed moet zijn om verschillende soorten dieren aan te trekken

Complex

Het voorbeeld van De Hierdense Poort maakt pijnlijk duidelijk hoe complex de situatie rond een ecoduct soms is en hoe kleine veranderingen grote gevolgen kunnen hebben. Boeve: 'De doelstand aan de overkant was ooit vastgesteld op 80 herten, maar bij recente tellingen

hebben wij er al meer dan 180 stuks gesignaleerd. Je moet dus eerst iets aan die stand doen voordat het ecoduct open kan, want anders komen er te veel herten naar de overkant en is de kans op permanente vestiging en zwervers ook groter.' Maar er is nog een andere reden waarom de Hierdense Poort voorlopig nog niet volledig zal functioneren. Boeve: 'De rasters aan de noordkant van het spoor Zwolle-Amersfoort zijn nog niet geplaatst. Over de spoorlijn, die parallel aan de A28 loopt, loopt het ecoduct door. Dat zou het risico vergroten dat de herten zomaar het spoor of de snelweg op wandelen. Tussen Nunspeet en het ecoduct staat nog steeds niets. We hebben nu een toezegging gekregen dat deze zomer een hekwerk geplaatst zal worden.' Boeve ziet overigens ook positieve effecten van het ecoduct. Hij hoopt dat het uiteinde-

Ecoduct Hoog Buurlo in aanbouw

Foto: Hans Bekker

lijk leidt tot een betere reeënpopulatie in zijn gebied. Boeve: 'Aan onze kant is de populatie zeer slecht. Er vindt op dit moment dan ook nauwelijks afschot plaats. We hopen dat de reeën van de overkant straks ons gebied intrekken en er bloedverversing ontstaat.'

Eisen

Aan welke eisen moet een ecoduct eigenlijk minimaal voldoen? 'Het allerbelangrijkst is de breedte', zegt Bas Worm (vicevoorzitter van Vereniging Het Edelhert), 'maar juist dat aspect wordt de laatste tijd vaak ter discussie gesteld. Men zegt: de robuuste verbindingen zijn toch geschrapt door staatssecretaris Bleker, dus het ecoduct hoeft niet meer door het edelhert gebruikt te worden. Het kan best wat smaller en goedkoper, maar dat is een vergissing. Uit onderzoek in binnen- en buitenland blijkt dat een ecoduct minimaal 40 meter breed moet zijn om verschillende soorten dieren aan te trekken. Elke soort heeft zijn eigen landschappelijke voorkeuren en op zo'n ecoduct moet je dus ook verschillende landschapstypen kunnen herbergen. Daar heb je ruimte voor nodig.'

Recroduct

Worm signaleert een andere bedenkelijke trend: 'Het recroduct is in opmars. Steeds vaker moeten er ook nog fietsers, wandelaars of paardrijders overheen. Alterra concludeerde dat multifunctioneel gebruik geen probleem hoeft te zijn mits aan bepaalde voorwaarden is voldaan, zoals bijvoorbeeld gescheiden routes voor mens en dier. Maar juist die

voorwaarden worden tegenwoordig nogal eens gemakkelijk "vergeten". Zo moet het ecoduct De Borkeld bij de Sallandse Heuvelrug plotseling ook ruimte bieden aan ruiters. Ik kan je voorspellen dat daar straks geen wild dier meer overheen gaat, want dat ecoduct is hooguit vijftien meter breed. De Borkeld -en meer oostelijk Boerskotten- is de enige noord-zuidpassage voor

Schotse hooglanders op het ecoduct bij Terlet

Foto: Bas Worm

Ecoduct Groenewoud A2 in Noord-Brabant. Foto: Rijkswaterstaat DNW

grote wilde fauna in Oost-Nederland. Die verbinding zou je eerder moeten optimaliseren dan marginaliseren.' Op de vraag waar Worm in Nederland nog wel een paar ecoducten zou willen zien zegt hij: 'Ik denk dat je aan de grens nog wel een paar plekken tegen komt waar een ecoduct nuttig zou zijn. Neem de situatie bij mij in de buurt. De snelweg Bottrop-Emde loopt voor een flink deel parallel aan onze grens. Dat is een soort ijzeren gordijn tussen Duitsland en Nederland.'

Zichtbaarheid

Terug in het Renkumse beekdal. Wie van boven op de stuwwal naar beneden richting Rijn gaat ziet het landschap veranderen van een heuvelachtig boslandschap op de stuwwal in een weids rivierengebied. Onderweg passeren we wat agrarisch land en een stukje campinggrond. 'Die boer zal niet blij zijn als hij hier straks een roedel herten in zijn maïs heeft staan', zegt Driekus Heij (voorzitter van de WBE Zuid-Veluwe) en sowieso vraag ik mij af voor wie straks de herten staan te pronken. Er loopt hier nooit iemand. Zeker niet als de herten 's nachts in het donker richting Rijn trekken. Ik ben

waarschijnlijk de enige die ze ziet, terwijl een van de belangrijke doelstellingen van dit project is om de zichtbaarheid van de herten te vergroten.' We rijden verder naar het diepst gelegen punt. Daar waar de herten straks in een trechter zullen komen voor hun laatste stukje richting uiterwaarden. Het is een corridor van nog geen tweehonderd meter breed met als extra hindernis: de drukke provinciale weg naar Utrecht. Zesendertig miljoen euro is er voor dit project begroot. Wegen de kosten nog tegen de baten op? Heij haalt de schouders op en zegt: 'Ik geloof er eerlijk gezegd niets van. Die herten zullen wel zichtbaar zijn, maar dan liggen ze dood op de weg.' Negen ecoducten moeten

uiteindelijk Gelderland ontsnipperen. Het project nadert zijn voltooiing. Heij: 'Op zich ben ik niet tegen ecoducten, maar ik vraag mij wel af of je herten en zwijnen (want met de herten komen onvermijdelijk ook de zwijnen) in zo'n dichtbevolkt gebied moet willen hebben. Dat is vragen om moeilijkheden.' ■

Verspreiding van ziekten

Jolianne Rijks van het Dutch Wildlife Health Centre: 'Door het verbinden van populaties kun je deze veerkrachtiger maken, ook ten aanzien van ziekten. Maar elke verbindingzone brengt ook risico's met zich mee op verspreiding van ziekten. In het buitenland zie je bijvoorbeeld dat TBC in wild voorkomt. Dat is een typische ziekte die via verbindingzones van de ene in de andere populatie terecht kan komen. Nu op Europese schaal steeds meer natuurgebieden op elkaar worden aangesloten neemt het risico op verspreiding van dit soort ziekten ook toe. Er wordt echter nog te weinig nagedacht over monitoring hiervan en op wat voor wijze je kunt ingrijpen als blijkt dat dergelijke ziektes zich verspreiden.'